

PORNOGRAFIE ȘI SEXUALITATE *ONLINE*.
ASPECTE ALE ANCHETEI *EU KIDS ONLINE II*
ÎN CAZUL ROMÂNIEI

VALENTINA MARINESCU*

ABSTRACT

**ONLINE PORNOGRAPHY AND SEXUALITY: SOME RESULTS
OF *EU KIDS ONLINE SURVEY II* IN THE ROMANIAN CASE**

The present article intends to analyze the exposure of Romanian children and teens to sexually explicit message and the so-called „sexting” activities they perform in the online environment. The main research topic to which we try to find some answers is: are young people more exposed to risks because they view sexually explicit content online and send sexual messages to others? Our results validate the risk migration hypothesis, the blurring boundaries between the online and offline worlds enabling the migration of risk from the real world to the internet and the reverse. At the same time, the data of *EU Kids Online II* validate the vulnerability hypothesis, according to which the harm declared by the children following the exposure to sexually explicit images and the receiving the sexual messages is the result of their socio-demographic vulnerabilities.

Keywords: children, pornography, sexting, sexual messages and images.

Articolul de față va prezenta unele aspecte legate de activitatea *online* și *offline* a copiilor și adolescenților din România, așa cum apar acestea din rezultatele anchetei *EU Kids Online II*, realizată în 2010.

În contextul dezvoltărilor actuale ale noilor tehnologii de comunicare, îndeosebi ale internetului, mediul academic și factorii de decizie din domeniul politicilor publice sunt tot mai preocupați de implicațiile pe care le poate avea expunerea copiilor și adolescenților la materiale *online* cu un conținut dăunător pentru dezvoltarea lor ulterioară (Livingstone & Helsper, 2007).

În cadrul anchetei *EU Kids Online II* au existat întrebări specifice care au încercat să surprindă noile practici de comunicare *online* ale copiilor și

* Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea din București; e-mail: vmarinescu9@yao.com.

adolescenților în raport atât cu vizionarea (accidentală sau nu) a imaginilor sexuale explicite (*pornografia*), cât și cu primirea sau transmiterea de mesaje cu un conținut sexual (*sexting*).

CADRUL TEORETIC

Cercetările referitoare la copii și adolescenți, pe de o parte, și sexualitate și pornografie, pe de altă parte, au devenit tot mai numeroase în momentul de față. După cum observa DeAngelis (2007), există o serie de limitări inerente acestui tip de studii, datorate, pe de o parte, considerentelor de natură morală și etică, în cazul abordării acestor subiecte de analiză și, pe de altă parte, problemelor metodologice ridicate de astfel de proiecte empirice, lucru valabil îndeosebi pentru situația în care eșantioanele analizate au fost alcătuite aproape exclusiv din respondenți de vârstă foarte mică (DeAngelis, 2007).

Studiile europene (Šmahel, Ševčíková, Macháčková, Šerek, 2011) care au analizat expunerea copiilor și tinerilor la materialele explicite sexual existente *online* au arătat că, în general, băieții sunt mai dispuși să se uite la astfel de material pe internet, tot ei pot mai des să trimită *link*-uri la paginile de *web* pornografice și pot să utilizeze mai des motoarele de căutare pentru a găsi informații despre „sex” și „erotism”. Cercetarea realizată de Flood (2007) în Australia a ajuns la rezultate asemănătoare, datele indicând faptul că 38% dintre băieții intervievați au căutat conținut sexual, față de numai 2% dintre fetele care au făcut același lucru. Svedin, Åkerman și Priebe (2006) au realizat o cercetare în Suedia referitoare la expunerea tinerilor și copiilor la materialele explicite sexual existente pe internet și rezultatele lor au arătat că acest tip de site-uri *online* sunt accesate de un număr de trei ori mai mare de băieți, față de fete.

În lumina cercetărilor actuale, nu se poate însă afirma cu certitudine dacă website-urile cu acest tip de conținut sunt apreciate drept „deranjante” (Sutter, 2000), chiar dacă există mai multe fete care declară că ele se simt deranjate, ofensate și jignite de astfel de conținuturi *online*.

În analiza lor, care sintetiza rezultatele a 235 de cercetări europene referitoare la riscurile asociate cu internetul și copiii, Livingstone și Haddon (2008) au ajuns la concluzia că majoritatea acestor studii s-au concentrat pe riscurile legate de conținut, neglijând riscurile asociate contactelor în care intră copiii și adolescenții.

Riscurile legate de conținut sunt cele centrate pe expunerea copiilor la conținuturile *online* care pot să le facă rău acestora. Exemple de astfel de conținuturi sunt imaginile sau textele care reflectă pornografia, violența, rasismul sau ura. Datele rezultate dintr-un studiu realizat în 2000 de Valkenburg și Soeters (2001) indică astfel că, în cazul unui eșantion de copii de 8–13 ani, 4% dintre ei au declarat că au văzut imagini pornografice pe internet și 4% dintre ei au experimentat violența pe internet.

Ulterior, aceste date s-au schimbat foarte mult. Datele din cercetarea realizată în 2007 de Valcke, Schellens, Van Keer și Gerarts (2008) au arătat că aproximativ

40,7% dintre copiii în vârstă de 10–12 ani au fost expuși la astfel de conținut sexual și violent existent *online*. Livingstone și Bober (2004) au subliniat faptul că, din totalul adolescenților și copiilor care accesau internetul o dată pe lună, 57% se expuneau voluntar la conținutul sexual explicit. Pe baza studiilor realizate în Uniunea Europeană, Kierkegaard (2008) arată că, în medie, copiii europeni au acces la conținut sexual explicit pe internet începând cu vârsta de 11 ani. Mai mult, cercetarea realizată de Mitchell, Finkelhor și Wolak (2003) arată că aproximativ 25% din adolescenții intervievați au declarat că s-au simțit deranjați de conținutul sexual explicit existent *online*. Un rezultat diferit și care ridică o serie de probleme în planul politicilor publice este studiul lui Livingstone, Bober și Helsper (2005), conform căruia un procent ridicat dintre adolescenți se expun voită la conținutul explicit sexual, violent și rasist, existent *online*.

Se poate astfel afirma că expunerea copiilor și adolescenților la conținutul sexual explicit *online* a devenit ceva extrem de obișnuit în societatea contemporană. Într-un studiu din 2005 (Ybarra, Mitchell, Wolak, Finkelhor, 2006), 42% dintre adolescenții intervievați au declarat că ei au fost expuși (intenționat sau nu) la astfel de material *online* și 9% dintre aceștia au declarat că s-au simțit „deranjați” și „extrem de deranjați” după această experiență, acesta fiind un număr mult mai mare decât cel indicat de studiul lui Mitchell, Wolak și Finkelhor din 2006 (Mitchell, Wolak, Finkelhor, 2007). Este astfel evident că atât copiii, cât și adolescenții se expun deliberat la conținutul sexual explicit existent pe internet (Flood, 2009; McQuade, Sampat, 2008; Svedin, Åkerman, Priebe, 2011; Owens, Behun, Manning, Reid, 2012; Sinković, Štulhofer, Božić, 2012).

Dincolo de simpla expunere (voluntară sau nu) la imaginile sexuale pe internet (*pornografia*), un fenomen nou apărut în mediul *online* este „sextingul”, definit drept „crearea și punerea în comun – prin intermediul telefoanelor mobile și a internetului – a imaginilor nude sugestive sexual” (Lenhart, 2009). Studiile dedicate *sexting*-ului se află la început, dar majoritatea consideră primirea și transmiterea de mesaje sexuale drept unul dintre principalele riscuri *online* pentru copii și adolescenți, alături de *bullying* – de aici necesitatea unor politici publice adecvate provocărilor asociate acestui nou tip de riscuri (Ringrose, Gill, Livingstone, Harvey, 2012).

IPOTEZELE DE CERCETARE

1. Prima ipoteză de cercetare a prezentului articol este ipoteza utilizărilor (*usage hypothesis*). Conform acestei ipoteze, expansiunea utilizărilor internetului în cadru privat este corelată pozitiv cu probabilitatea expunerii copiilor și adolescenților la imaginile sexuale *online*. În acest fel se presupune că relația dintre utilizări și riscuri poate reflecta atât un acces mai mare, o mai mare libertate și un grad sporit de utilizare privată, cât și existența unei lipse de inhibiții a unei părți

importante din comunicarea *online* (Suler, 2004), acest din urmă aspect oferindu-le unor copii „oportunități riscante” (Livingstone, 2008).

2. Cea de-a doua ipoteză este ipoteza migrației riscurilor (*risk migration hypothesis*), conform căreia, întrucât hotarele dintre *online* și *offline* sunt tot mai neclare, experiențele copiilor legate de risc pot apărea în egală măsură atât în mediul *online*, cât și în cel *offline*. Prin urmare, copiii care se confruntă cu mai multe riscuri în afara internetului au o mai mare probabilitate de a se confrunta cu riscurile *online*. Ipoteza recunoaște faptul că în viața de zi cu zi copiii se confruntă cu numeroase riscuri tocmai pentru că fie sunt dezavantajați, fie au tendința, normală la adolescenți și copii, de a-și asuma riscuri reale (Coleman & Hagell, 2007). Presupoziția de bază a migrației riscurilor poate fi reformulată astfel: întrucât granița dintre real și virtual este mai puțin importantă pentru așa-numita „generație digitală”, astfel de experiențe riscante vor apărea nu numai *offline* ci, de asemenea, și *online*. Ulterior, se presupune că copiii de vârstă mai mare și care au un profil psihologic care îi determină să caute riscurile și oportunitățile se confruntă cu mai multe riscuri *online*. Cu alte cuvinte, utilizările și asumarea riscurilor *offline* mediază relația existentă între vârstă și factorii psihologici, pe de o parte, și riscurile *online*, pe de altă parte.

3. Pentru a identifica factorii care îi fac pe unii copii să fie mai vulnerabili în fața riscurilor, cea de-a treia ipoteză este ipoteza vulnerabilității (*vulnerability hypothesis*). Potrivit acestei ipoteze, există o mai mare probabilitate ca factorii psihologici și demografici să influențeze declararea de către copii a faptului că nu se simt bine după ce vizionează imagini sexuale pe internet și/sau primesc mesaje sexuale *online*, în cazul acelor copii care susțin că au văzut imagini sexuale *online* și/sau au primit mesaje sexuale pe internet. Cu alte cuvinte, în rândul copiilor și adolescenților care se confruntă cu mai multe riscuri *online*, este mai probabil să apară disconfortul, tocmai datorită faptului că acești copii și adolescenți sunt mult mai vulnerabili din perspectiva factorilor psihologici și demografici care îi caracterizează.

PREZENTAREA REZULTATELOR

În cele ce urmează, rezultatele anchetei *EU Kids Online II* vor fi prezentate la două niveluri de analiză – nivelul descriptiv și cel inferențial. Pentru simplificare, în cazul ambelor niveluri am abordat atât problematica vizionării imaginilor sexuale *online* – *pornografia* – cât și cea a primirii și transmiterii de mesaje sexuale pe internet – *sextingul*.

ANALIZA DESCRIPTIVĂ

Pornografia (imaginile sexuale explicite): un procent semnificativ dintre copiii și adolescenții români (25,5% din totalul celor care au răspuns¹) au declarat că în ultimul an au văzut imagini sexuale explicite, frecvența expunerii lor la un astfel de conținut fiind destul de ridicată – 4,4% le-au văzut o dată sau de două ori pe săptămână, iar 4,6% le-au văzut o dată sau de două ori pe lună². Ierarhia „surselor” pentru aceste imagini sexuale explicite este dominată de internet (16,8%), urmat de televiziune, filme și video (11,8%) și de reviste și cărți (5,7%)³. Și în cazul internetului, avem de-a face cu o ierarhie a locațiilor unde copiii și adolescenții au văzut aceste imagini sexuale explicite: ferestrele de tip *pop-up* (10,3%), urmate de siturile *hosting* pentru video (4%), *web*-urile pentru jocuri *online* (3,5%) și *website*-urile pentru adulți (2,1%)⁴. În ceea ce privește tipul de conținut sexual întâlnit *online*, conform rezultatelor anchetei *EU Kids Online II*, un procent de 9,8% dintre copiii și adolescenți din România au declarat că au văzut imagini cu persoane dezbrăcate, 5,8% au declarat că au văzut imagini cu părțile intime ale unor persoane, 4,7% dintre aceștia au văzut imagini cu persoane implicate în acte sexuale și numai 1,5% au declarat că au văzut imagini care îmbinau sexul și violența⁵.

În ceea ce privește distribuția răspunsurilor în funcție de principalele variabile sociodemografice (genul și vârsta copiilor și adolescenților chestionați), analiza descriptivă confirmă rezultatele europene și internaționale (Finkelhor, Mitchell, Wolak, 2000; Mitchell, Finkelhor, Wolak, 2003) și în cazul specific al României. Astfel, odată cu înaintarea în vârstă a copiilor și adolescenților români, se mărește și cantitatea de conținut sexual explicit pe care aceștia declară că îl vizualizează. Ierarhia creșterii principalelor „surse” ale conținutului *online* este dominată de imaginile sexuale văzute la televizor, într-un film sau video / DVD (de la 7,1% pentru grupa de vârstă 9–12 ani la 15,3% pentru grupa de vârstă 13–16 ani), urmată de cele văzute într-o carte sau revistă (o creștere de 1,6% de la 9–12 ani vs 13–16 ani) și de imaginile sexuale văzute într-un SMS, MMS sau în alt fel pe telefonul mobil (0,6% creștere pentru copiii de 13–16 ani față de cei de 9–12 ani).

Tabelul nr. 1

Vizualizarea imaginilor sexuale în funcție de vârsta copiilor⁶

În ultimul an copilul a văzut imagini sexuale	9–12 ani	13–16 ani
Într-o carte sau revistă	4,4%	6,0%
La televizor, într-un film sau video / DVD	7,1%	15,3%
Într-un text SMS, o imagine MMS sau altfel pe telefonul mobil	2,0%	2,6%
Prin Bluetooth	0,2%	0,7%

¹ Procent din totalul eșantionului copiilor și adolescenților din România (1 041 cazuri).

² Idem.

³ Idem.

⁴ Idem.

⁵ Idem.

⁶ Procente din totalul eșantionului de copii și adolescenți din România care au răspuns la întrebare – 837 cazuri.

Referitor la imaginile sexuale pe care copilul și adolescentul român le vede pe internet, datele indică o creștere explozivă odată cu înaintarea în vârstă a celor chestionați: un copil în vârstă de 13–16 ani a declarat că vede de peste două ori mai multe imagini sexuale pe internet (34,3%) față de unul de vârstă mai mică – 9–12 ani – (15,2%).

Tabelul nr. 2

Vizualizarea imaginilor sexuale pe internet în funcție de vârsta copiilor ⁷

În ultimul an copilul a văzut imagini sexuale <i>online</i>	9–12 ani	13–16 ani
Da, copilul a văzut imagini sexuale pe Internet	15,2%	34,3%

Totodată, rezultatele anchetei *EU Kids Online II* confirmă și în cazul României rezultatele cercetărilor europene și internaționale (Svedin, Åkerman, Priebe, 2006; Šmahel, Ševčíková, Macháčková, Šerek, 2011) legate de segmentarea de gen asociată vizualizării imaginilor sexuale explicite pe internet: un număr mai mare de băieți au declarat că au văzut imagini sexuale pe internet, față de numărul de fete din cadrul aceleiași grupe de vârstă: 9,6% băieți de 9–12 ani față de 9,1% fete din aceeași grupă de vârstă și 25,7% băieți de 13–15 ani față de 20,3% fete de aceeași vârstă.

Tabelul nr. 3

Vizualizarea imaginilor sexuale în ultimul an pe internet în funcție de vârsta și genul copilului⁸

	Masculin	Feminin
9–12 ani	9,6%	9,1%
13–16 ani	25,7%	20,3%

„Ce văd copiii și adolescenții români pe internet pe măsură ce cresc?” Datele anchetei *EU Kids Online II* indică o creștere exponențială a variatelor tipuri de conținut sexual pe care îl văd pe internet copiii și adolescenții români pe măsură ce înaintază în vârstă. Astfel, de peste patru ori mai mulți copii de 13–16 ani văd imagini sau videoclipuri cu persoane nude (14,4%), față de cei de 9–12 ani care declară că văd astfel de imagini (3,9%). Tot de patru ori mai mulți copii și adolescenți de 13–16 ani declară că au văzut imagini sau videoclipuri cu prezentarea părților intime ale unei persoane (8,6%), față de copiii de 9–12 ani care au afirmat că au văzut astfel de conținut sexual *online*.

⁷ Idem.⁸ Procente din totalul eșantionului de copii și adolescenți din România care au răspuns la întrebare – 837 cazuri.

Tabelul nr. 4

Conținutul sexual al imaginilor sexuale văzute pe internet în funcție de vârsta și genul copilului⁹

	9–12 ani	13–16 ani
Imagini sau video cu persoane dezbrăcate / nude	3,9%	14,4%
Imagini sau video ale părților intime ale unei persoane	2,0%	8,6%
Imagini sau video cu persoane care fac sex	1,5%	6,9%
Imagini sau video care îmbină sexul și violența	0,2%	2,8%

Sexting (primirea și transmiterea de mesaje sexuale): doar 13,9% dintre copiii și adolescenții români intervievați au declarat că au văzut sau au primit pe internet mesaje cu un caracter sexual (video, texte sau imagini)¹⁰, iar, dintre aceștia, 2,8% le-au primit o dată sau de mai multe ori pe săptămână și 2,7% le-au primit sau văzut o dată sau de mai multe ori pe lună¹¹. În ceea ce privește tipurile de conținut sexual primite de copii și adolescenți pe internet, ponderea cea mai ridicată o au mesajele sexuale primite direct de aceștia pe internet (6, 6%), urmate de mesajele sexuale plasate în locuri vizibile *online* (6,4%)¹². Mesageria virtuală – cu 5,2% –, ferestrele de *pop up* – cu 3,6% – și *e-mail*-ul – cu 2,8% – reprezintă principalele *căi* prin care mesajele sexuale ajung la copii¹³. Din totalul eșantionului analizat, un procent de 2,1% dintre copiii și adolescenții intervievați au declarat că au trimis altor persoane imagini și mesaje cu un conținut sexual¹⁴. Procentele asumării acestei activități sunt scăzute (0,3% au făcut acest lucru zilnic, 0,5% au trimis mesaje sexuale o dată pe săptămână și 0,5% le-au trimis o dată pe lună¹⁵), lucru explicabil, având în vedere „stigma” asociată acestui tip de acțiuni. În ceea ce privește, din nou, „căile” alese de copii pentru a trimite mesaje sexuale, acestea au fost transmiterea directă de mesaje sexuale unei alte persoane – 0,8% –, urmată de postarea unor mesaje sexuale în locuri publice *online* – 0,7% – și de discuțiile pe teme sexuale *online* – 0,5%¹⁶.

Din perspectiva distribuției de-a lungul „axelor” reprezentate de variabilele sociodemografice, datele anchetei *EU Kids Online II* reconfirmă și în cazul României rezultatele anchetelor similare europene și internaționale (Livingstone, Haddon, Görzig, Ólafsson, 2011). Odată cu înaintarea în vârstă crește și volumul de imagini și mesaje sexuale pe care copiii și adolescenții români le primesc pe internet. În plus, spre deosebire de majoritatea țărilor europene incluse în ancheta *EU Kids Online II* (Livingstone, Haddon, Görzig, Ólafsson, 2011), rezultatele ne permit să afirmăm că, în cazul specific al României, diferențele dintre băieții și fetele de aceeași vârstă sunt semnificative în ceea ce privește primirea de mesaje sexuale pe internet, genul acționând în acest sens ca cea de-a doua variabilă semnificativă de segmentare. Dacă aproape de două ori mai multe fete (10,6%) și

⁹ Idem.¹⁰ Procente din totalul eșantionului copiilor și adolescenților din România (1 041 cazuri).¹¹ Idem.¹² Idem.¹³ Idem.¹⁴ Idem.¹⁵ Idem.¹⁶ Idem.

băieți (15,4%) de 13–16 ani au primit în ultimul an mesaje sexuale pe internet, față de fetele (5,3%) și băieții (8,2%) de 9–12 ani, un procent mai ridicat de fete de 13–15 ani (0,9%) față de băieți (0,5%) au declarat că li s-a cerut să posteze pe internet imagini sau videoclipuri cu părțile lor intime, în ultimul an.

Tabelul nr. 5

Primirea de mesaje sexuale pe internet în funcție de vârsta și genul copilului¹⁷

În ultimul an		Masculin	Feminin
Am primit un mesaj sexual pe internet	9–12 ani	8,3%	5,3%
	13–16 ani	15,4%	10,6%
Am văzut un mesaj sexual pe internet postat într-un loc unde îl puteau vedea și alții	9–12 ani	7,4%	6,4%
	13–16 ani	13,9%	11,1%
O persoană m-a rugat să vorbesc pe internet despre acte sexuale	9–12 ani	–	–
	13–16 ani	0,5%	0,9%
O persoană mi-a cerut pe internet să postez fotografii sau video cu părțile mele intime	9–12 ani	–	–
	13–16 ani	0,5%	0,9%
Am văzut pe internet alți oameni angajați în acte sexuale explicite	9–12 ani	1,7%	2,1%
	13–16 ani	6%	2,8%

Relevanța segmentării comportamentului de transmitere a mesajelor sexuale *online* de-a lungul variabilelor „gen” și „vârstă” este evidentă în cazul copiilor și adolescenților din România. Astfel, mai mulți băieți de 13–16 ani (6%) și fete de aceeași vârstă (2,2%) au trimis mesaje sau imagini sexuale pe internet față de băieții (1,5%) și fetele (1%) de 9–12 ani care au declarat că au făcut acest lucru.

Tabelul nr. 6

Trimiterea de mesaje sau imagini cu caracter sexual pe internet în funcție de vârsta și genul copilului¹⁸

În ultimul an		Masculin	Feminin
Am trimis/postat pe internet mesaje sau imagini cu caracter sexual	9–12 ani	1,6%	1%
	13–16 ani	6%	2,2%

Și analiza dimensiunii „conținutului” mesajelor sexuale primite și transmise pe internet în ultimul an ne arată că adolescenții și copiii români se diferențiază și din perspectiva genului, nu numai a vârstei, rezultatele fiind semnificative, îndeosebi pentru fetele cuprinse în eșantionul chestionat. Rezultatele anchetei *EU Kids Online II* indică astfel că, odată ce fetele din România cresc ca vârstă, ele sunt dispuse să-și asume deschis o serie de acțiuni, de tipul transmiterii de mesaje sexuale pe internet către o altă persoană (0,4% dintre fetele de 13–16 ani față de niciun caz pentru cele de 9–12 ani), postarea de mesaje sexuale în locuri vizibile pe internet (0,4% tot pentru fetele de 13–16 ani, față de nicio declarație, în cazul

¹⁷ Procente din totalul eșantionului de copii și adolescenți din România care au răspuns la întrebare – 565 cazuri

¹⁸ Procente din totalul eșantionului de copii și adolescenți din România care au răspuns la întrebare – 518 cazuri.

fetelor de vârstă mică, 9–12 ani) și discuții referitoare la actele sexuale (0,9% pentru fetele de 13–16 ani, în raport cu, din nou, nicio declarație de acest tip în cazul fetelor de 9–12 ani).

Tabelul nr. 7

Tipurile de mesaje sexuale primite și transmise în ultimul an pe internet în funcție de vârsta și genul copilului¹⁹

În ultimul an		Masculin	Feminin
I-am trimis pe internet unei alte persoane un mesaj (cuvinte, imagini sau video) sexual	9–12 ani	0,8%	–
	13–16 ani	2,6%	0,4%
Am postat într-un loc public pe internet un mesaj (cuvinte, imagini sau video) sexual	9–12 ani	–	–
	13–16 ani	2,6%	0,4%
Am discutat cu altcineva pe internet despre actele sexuale	9–12 ani	–	–
	13–16 ani	1,3%	0,9%
I-am cerut pe internet unei alte persoane să îmi trimită o fotografie sau un video cu părțile ei/lui intime	9–12 ani	–	–
	13–16 ani	0,9%	–
I-am trimis pe internet unei alte persoane o fotografie sau un video cu părțile mele intime	9–12 ani	–	–
	13–16 ani	0,4%	–

MODELELE EXPLICATIVE

Pentru a vedea dacă probabilitatea expunerii copiilor și adolescenților la imaginile sexuale *online* este dependentă de expansiunea utilizărilor internetului în cadru privat (*usage hypothesis*), am construit două modele explicative.

Tabelul nr. 8

Modelul a de regresie logistică pentru *usage hypothesis*

Variabile	Am văzut lucruri (imagini și mesaje) sexuale pe internet în ultimele 12 luni			În ultimele 12 luni am primit și am trimis mesaje sexuale pe internet		
	Exp(B)	Wald	Sig.	Exp(B)	Wald	Sig.
Locurile unde copilul folosește internetul – Total	0,947	0,475	0,491	0,994	0,006	0,940
Dispozitivele folosite de copil pentru a accesa internetul – Total	0,915	1 146	0,284	0,988	0,019	0,889
Incidența utilizării zilnice a internetului	0,620	2 437	0,118	0,669	1 755	0,185
Numărul abilităților legate de internet – Total	0,916	5 480	0,019	0,858	15 518	0,000
Numărul estimat de minute petrecut <i>online</i> în fiecare zi	0,996	8 260	0,004	0,998	1 234	0,267
	Hosmer and Lemeshow test = 0,691 (–2Log likelihood = 702 378); <i>Modelul se adecvează semnificativ datelor;</i> Nagelkerke R Square = 7,7% (Method = Enter); 80,26% cazuri clasificate corect			Hosmer and Lemeshow test = 0,669 (–2Log likelihood = 681 731); <i>Modelul se adecvează semnificativ datelor;</i> Nagelkerke R Square = 6,3% (Method = Enter); 81,5% cazuri clasificate corect		

¹⁹ Idem.

Conform primului model de regresie logistică, ipoteza utilizărilor se confirmă în cazul primului model (A) atât în cazul imaginilor văzute pe internet (*pornografie*), cât și al celor primite sau transmise *online* (*sexting*). Există o mai mare probabilitate de a fi expuși la imagini sexuale *online* copiii și adolescenții români care utilizează internetul în locații private. Ei au mai multe abilități legate de internet, față de alții, și petrec zilnic mai multe minute pe internet. În mod similar, cu cât un copil sau un adolescent român folosește mai mult internetul în locații private, utilizează dispozitive variate și personale pentru a-l accesa și petrece mai multe minute zilnice *online*, cu atât este mai probabil ca el să primească sau să transmită (*sexting*) mesaje sexuale pe internet. Totuși, există o probabilitate de numai 0,620 ca un copil care utilizează foarte mult și cotidian internetul să vadă imagini sexuale *online*. Simultan, probabilitatea ca un copil care utilizează foarte mult internetul în mod zilnic să primească și să transmită mesaje sexuale *online* este de numai 0,669.

Atunci când în modelul explicativ au fost introduse principalele variabile socio-demografice („genul” și „vârsta”), ipoteza utilizărilor nu a mai fost validată decât în cazul imaginilor sexuale văzute *online* (*pornografie*), fiind invalidată pentru primirea sau transmiterea de mesaje sexuale *on-line* (*sexting*). Astfel, dacă copilul este băiat, există o probabilitate de 1,20 ca el să fi văzut imagini sexuale *online* în ultimul an. Totodată, dacă copilul este de vârstă mai mare probabilitatea ca el să fi văzut pe internet astfel de mesaje sexuale este de 0,760. Conform aceluiași model explicativ (B), puterea explicativă a indicelui adicției față de internet este totuși redusă (o probabilitate de numai 0,491) iar forța explicativă a frecvenței jocurilor pe internet este, la rândul ei, scăzută (probabilitate de 0,883).

Tabelul nr. 9

Modelul B de regresie logistică pentru *usage hypothesis*

Variabile	Am văzut lucruri (imagini și mesaje) sexuale pe internet în ultimele 12 luni			În ultimele 12 luni am primit și am trimis mesaje sexuale pe internet		
	Exp(B)	Wald	Sig.	Exp(B)	Wald	Sig.
Genul copilului	1,207	0,911	0,340	0,856	0,579	0,447
Vârsta copilului	0,760	1,496	0,221	0,625	3,795	0,051
Locurile unde copilul folosește internetul – Total	0,903	1,579	0,209	0,952	0,335	0,563
Dispozitivele folosite de copil pentru a accesa internetul – Total	0,997	0,001	0,972	1,070	0,535	0,464
Incidența utilizării zilnice a internetului	0,763	0,884	0,347	0,874	0,201	0,654
Indicele adicției față de internet	0,491	20,799	0,000	0,390	33,511	0,000
Jocuri <i>online</i> luna trecută	0,883	13,536	0,000	0,869	15,611	0,000
	Hosmer and Lemeshow test = 0,674 (-2Log likelihood = 675,429); Modelul se adecvează semnificativ datelor; Nagelkerke R Square = 14,9% (Method = Enter); 79,6% cazuri clasificate corect			Hosmer and Lemeshow test = 0,005 (-2Log likelihood = 627,629); Modelul nu se adecvează datelor; Nagelkerke R Square = 18,6% (Method = Enter); 81,1% cazuri clasificate corect		

Referitor la cea de-a doua ipoteză de cercetare (*risk migration hypothesis*), aceasta a fost validată de cele două modele explicative, construite atât pentru vizionarea de imagini sexuale *online* (*pornografie*), cât și pentru primirea sau transmiterea de mesaje sexuale pe internet (*sexting*). Astfel, conform modelului prim (A), dacă copilul este băiat, există o probabilitate de 1 314 mai mare ca el să vadă imagini sexuale pe internet și de 0,945 ca el să primească sau să transmită mesaje sexuale *online*. Un copil care înregistrează mai multe dificultăți emoționale (indice compus) are o probabilitate maximală de 1 826 să vadă imagini sexuale pe internet (*pornografie*). Pentru un copil cu dificultăți emoționale s-a înregistrat o probabilitate (din nou maximală) de 1 668 ca el să primească sau să transmită mesaje sexuale *online* (*sexting*). Conform aceluiași model explicativ (A), vârsta copilului nu este un predictor important al migrației riscurilor din offline în *online* și invers. Astfel, pentru un copil de vârstă mai mare există o probabilitate de numai 0,204 ca el să primească sau să transmită mesaje sexuale *online* (*sexting*) și o probabilitate de 0,411 ca el să vadă imagini sexuale pe internet (*pornografie*). Similar, pentru un copil care înregistrează scoruri ridicate la indicele dificultăților psihologice (indice compus) va exista o probabilitate de numai 0,206 ca el să vadă imagini sexuale *online* și de numai 0,408 ca el să transmită sau să primească mesaje sexuale pe internet.

Tabelul nr. 10

Modelul A de regresie logistică pentru *risk migration hypothesis*

Variabile	Am văzut lucruri (imagini și mesaje) sexuale pe internet în ultimele 12 luni			În ultimele 12 luni am primit și am trimis mesaje sexuale pe internet		
	Exp(B)	Wald	Sig.	Exp(B)	Wald	Sig.
Genul copilului	1 314	2 247	0,134	0,945	0,079	0,779
Vârsta copilului	0,411	23 855	0,000	0,204	49 047	0,000
Indicele dificultăților de conduită (Media)	0,831	0,188	0,665	0,406	3 729	0,053
Indicele dificultăților emoționale (Media)	1 836	2 333	0,127	1 668	1 347	0,246
Indicele dificultăților hiperactivității (Media)	0,860	0,741	0,389	0,735	2 567	0,109
Indicele dificultăților psihologice	0,206	3 187	0,074	0,408	0,850	0,357
Indicele autoevaluării eficacității personale (<i>Self-Efficacy</i>)	0,585	7 837	0,005	0,645	4 250	0,039
Hosmer and Lemeshow test = 0,331 (-2Log likelihood = 878 063); <i>Modelul se adecvează semnificativ datelor;</i> Nagelkerke R Square = 9,7% (Method = Enter); 83% cazuri clasificate corect			Hosmer and Lemeshow test = 0,777 (-2Log likelihood = 731 986) <i>Modelul se adecvează semnificativ datelor;</i> Nagelkerke R Square = 17% (Method = Enter); 86% cazuri clasificate corect			

Cel de-al doilea model explicativ (B) reconfirmă puterea explicativă semnificativă a variabilei „gen” în raport cu vizionarea de imagini sexuale *online* și cu primirea plus transmiterea de mesaje sexuale pe internet. Astfel, pentru un băiat există o probabilitate de 1 291 să vadă imagini sexuale *online* și o probabilitate de 0,875 să primească sau să transmită mesaje sexuale pe internet. În ceea ce privește probabilitatea ca acei copii care se confruntă cu mai multe riscuri *offline* să se confrunte cu un număr sporit de riscuri *online*, modelul explicativ construit (B) validează această ipoteză. Astfel, dacă un copil înregistrează un scor ridicat al indicelui căutării de senzații, există atât o probabilitate ridicată (de 0,828) ca el să vizioneze imagini sexuale pe internet (pornografie), cât și o probabilitate semnificativă statistic (de 0,769) ca el să primească sau să transmită mesaje sexuale pe internet.

Tabelul nr. 11

Modelul B de regresie logistică pentru *risk migration hypothesis*

Variabile	Am văzut lucruri (imagini și mesaje) sexuale pe internet în ultimele 12 luni			În ultimele 12 luni am primit și am trimis mesaje sexuale pe internet		
	Exp(B)	Wald	Sig.	Exp(B)	Wald	Sig.
Genul copilului	1 291	1 746	0,186	0,875	0,406	0,524
Vârsta copilului	0,911	0,208	0,648	0,415	13 020	0,000
A avut experiența unuia dintre șapte riscuri	0,000	0,000	0,991	0,000	0,000	0,992
Totalul activităților riscante <i>online</i>	0,828	8 789	0,003	0,769	14 144	0,000
Indicele căutării de senzații (<i>Sensation Seeking</i>) (Media)	0,823	1 355	0,244	0,522	13 316	0,000
	Hosmer and Lemeshow test = 0,990 (-2Log likelihood = 636 878); <i>Modelul se adecvează semnificativ datelor;</i> Nagelkerke R Square = 39,8% (Method = Enter); 82,1% cazuri clasificate corect			Hosmer and Lemeshow test = 0,660 (-2Log likelihood = 552 547) <i>Modelul se adecvează semnificativ datelor;</i> Nagelkerke R Square = 41,1% (Method = Enter); 85,2% cazuri clasificate corect		

Pentru validarea (sau nu) a celei de-a treia ipoteze de lucru (*vulnerability hypothesis*), am construit, din nou, două modele de regresie logistică.

Tabelul nr. 12

Modelul A de regresie logistică pentru *vulnerability hypothesis*

Variabile	S-a simțit foarte deranjat și deranjat după ce a văzut imagini sexuale pe internet			A fost deranjat ceva timp (câteva săptămâni sau luni) după ce a văzut imagini sexuale pe internet			S-a simțit foarte deranjat și deranjat după a văzut sau a primit un mesaj sexual pe internet			A fost deranjat ceva timp (câteva săptămâni sau luni) după ce a văzut sau a primit un mesaj sexual pe internet		
	Exp(B)	Wald	Sig.	Exp(B)	Wald	Sig.	Exp(B)	Wald	Sig.	Exp(B)	Wald	Sig.
Genul copilului	0,764	0,470	0,493	0,680	0,487	0,485	0,574	1 760	0,185	0,623	0,674	412
Vârsta copilului	1 088	0,130	0,719	0,893	0,121	0,728	0,942	0,057	0,812	0,749	0,674	0,412
Indicele dificultăților de relaționare cu alți copii (Media)	0,082	0,057	0,811	0,163	0,014	0,904	0,000	5 591	0,018	0,000	3 967	0,046
Indicele dificultăților de conduită (Media)	0,998	0,000	10,000	0,116	0,021	0,886	0,000	5 181	0,023	0,000	3 613	0,057
Indicele dificultăților emoționale (Media)	0,308	0,013	0,909	0,582	0,001	0,971	0,000	5 209	0,022	0,000	3 690	0,055
Indicele dificultăților hiperactivității (Media)	0,703	0,028	0,866	0,722	0,012	0,913	0,032	3 721	0,054	0,049	1 957	0,162
Indicele dificultăților psihologice	32 405	0,011	0,917	12 513	0,003	0,958	659	5 029	0,025	1 297	3 504	0,061

Tabelul nr. 12 (continuare)

Indicele autoevaluării eficacității personale (<i>Self-Efficacy</i>)	0,996	0,000	0,993	1 777	1 074	0,300	2 311	3 700	0,054	5 316	7 159	0,007
Indicele căutării de senzații (<i>Sensation Seeking</i>) (Media)	0,470	4 431	0,035	0,576	1 243	0,265	0,532	2 589	0,108	0,415	2 579	0,108
Activitățile riscante <i>offline</i> – Total	1 083	0,090	0,765	1 791	1 876	0,171	0,920	0,110	0,740	1 242	0,319	0,572
	Hosmer and Lemeshow test = 0,482 (-2Log likelihood = 250 406); <i>Modelul se adecvează semnificativ datelor;</i> Nagelkerke R Square = 5,5% (Method = Enter); 95,6% cazuri clasificate corect			Hosmer and Lemeshow test = 0,479 (-2Log likelihood = 143 484); <i>Modelul se adecvează semnificativ datelor;</i> Nagelkerke R Square = 7,4% (Method = Enter); 97,8% cazuri clasificate corect			Hosmer and Lemeshow test = 0,732 (-2Log likelihood = 222 387); <i>Modelul se adecvează semnificativ datelor;</i> Nagelkerke R Square = 10,2% (Method = Enter); 96% cazuri clasificate corect			Hosmer and Lemeshow test = 0,072 (-2Log likelihood = 125 410); <i>Modelul se adecvează datelor;</i> Nagelkerke R Square = 15,4% (Method = Enter); 97,9% cazuri clasificate corect		

Conform primului model explicativ (A), factorii care îl fac pe un copil să fie mai vulnerabil față de vizionarea imaginilor sexuale *online*²⁰ au fost, în ordinea importanței, înregistrarea unui scor ridicat la indicele dificultăților psihologice (indice compus), un număr mai mare de activități riscante *offline* pe care copilul declară că le-a făcut și un scor ridicat înregistrat la indicele autoevaluării eficacității personale în raport cu internetul. În ceea ce privește vulnerabilitatea unui copil față de primirea și trimiterea de mesaje sexuale pe internet²¹, aceiași factori explicativi s-au dovedit a fi cei mai semnificativi statistic, respectiv scorul ridicat al indicelui dificultăților psihologice (indice compus), realizarea unui număr mai mare de activități riscante *offline* și un scor ridicat al indicelui autoevaluării eficacității personale *online*. Pentru ambele situații considerate (*pornografie* și *sexting*), cea mai redusă valoare explicativă apare în cazul scorului înregistrat la indicele dificultăților de relaționare cu alți copii (a existat o probabilitate nulă – de 0 – sau o probabilitate maximă de 0,082, pentru un copil cu mari dificultăți de relaționare cu alți copii, de a fi vulnerabil la vizionarea de imagini *online* sau la primirea și transmiterea de mesaje sexuale pe internet).

„Constelația” factorilor care îl fac pe un copil să fie mai vulnerabil față de vizionarea imaginilor sexuale *online* s-a îmbogățit cu noi variabile, incluse în cel de-al doilea model explicativ (B). Astfel, dacă un copil are un număr mai mare de abilități legate de internet, există o probabilitate de 1 113 ca el să fie foarte deranjat de vizionarea imaginilor sexuale *online* și, totodată, există o probabilitate de 0,985 ca el să fie mai mult timp deranjat de acest lucru. Simultan, pentru același copil posesor al unui număr ridicat de abilități legate de internet, există o probabilitate de 0,902 ca acesta să rămână mai mult timp deranjat de primirea unui mesaj sexual pe internet. Probabilitatea ca un copil care folosește zilnic internetul să fie deranjat mai mult timp după vizionarea unei imagini sexuale *online* este de 1 319, în timp ce pentru un copil care folosește internetul zilnic există o probabilitate de 1 499 ca el să fie mai mult timp deranjat de primirea unui mesaj sexual pe internet. În aceeași direcție explicativă funcționează și variabila „vârstă”, probabilitatea ca un copil de vârstă mai mare să fie mai mult timp deranjat de vizionarea unor imagini sexuale *online* fiind de 1 119.

²⁰ Vulnerabilitatea față de imaginile sexuale văzute *online* a fost măsurată prin două întrebări: „Gândindu-te la imaginile sexuale văzute pe internet în ultimele 12 luni, ai putea să ne spui cât de deranjat te-ai simțit după ce le-ai văzut?” (Scală: „Foarte deranjat”, „Destul de deranjat”, „Un pic deranjat”, „Nu am fost deloc deranjat”) și „Cât de mult timp te-ai simțit deranjat după ce ai văzut imagini sexuale pe internet?” (Variante de răspuns: „Am trecut repede peste aceasta”, „Câteva zile”, „Câteva săptămâni”, „Mai multe luni”).

²¹ Vulnerabilitatea față de primirea și transmiterea de mesaje sexuale pe internet a fost măsurată prin două întrebări: „Gândindu-te la mesajele sexuale primite pe internet în ultimele 12 luni, ai putea să ne spui cât de deranjat te-ai simțit după ce le-ai primit?” (Scală: „Foarte deranjat”, „Destul de supărat”, „Un pic deranjat”, „Nu am fost deloc deranjat”) și „Cât de mult timp te-ai simțit deranjat după ce ai primit mesajele sexuale pe internet?” (Variante de răspuns: „Am trecut repede peste aceasta”, „Câteva zile”, „Câteva săptămâni”, „Mai multe luni”).

Tabelul nr. 13

Modelul B de regresie logistică pentru *vulnerability hypothesis*

Variabile	S-a simțit foarte deranjat și deranjat după ce a văzut imagini sexuale pe internet			A fost deranjat ceva timp (câteva săptămâni sau luni) după ce a văzut imagini sexuale pe internet			S-a simțit foarte deranjat și deranjat după a văzut sau a primit un mesaj sexual pe internet			A fost deranjat ceva timp (câteva săptămâni sau luni) după ce a văzut sau a primit un mesaj sexual pe internet		
	Exp(B)	Wald	Sig.	Exp(B)	Wald	Sig.	Exp(B)	Wald	Sig.	Exp(B)	Wald	Sig.
Genul copilului	0,595	1 565	0,211	0,506	1 581	0,209	0,502	2 397	0,122	0,349	2 895	0,089
Vârsta copilului	1 119	0,176	0,675	1 094	0,067	0,796	0,841	0,358	0,550	0,902	0,075	0,784
Incidența utilizării zilnice a internetului	0,443	1 522	0,217	1 319	0,145	0,703	1 104	0,025	0,874	1 499	0,280	0,597
Numărul de ani de când folosește internetul	0,888	1 697	0,193	0,885	1 052	0,305	0,902	1 050	0,305	0,937	0,220	0,639
Dispozitivele folosite de copil pentru a accesa internetul – Total	0,908	0,310	0,578	1 083	0,097	0,756	1 484	2 271	0,132	1 736	1 945	0,163
Locurile unde copilul folosește internetul – Total	0,907	0,325	0,569	0,836	0,656	0,418	0,814	1 316	0,251	0,726	1 826	0,177

Tabelul nr. 13 (continuare)

Numărul abilităților legate de internet – Total	1 113	1 308	0,253	0,985	0,016	0,898	0,902	1 091	0,296	0,902	0,623	0,430
Numărul activităților <i>online</i> – Total	0,956	0,337	0,562	0,908	0,934	0,334	0,968	0,158	0,691	0,983	0,025	0,873
	Hosmer and Lemeshow test =0,210 (–2Log likelihood = 214 006); <i>Modelul se adecvează semnificativ datelor;</i> Nagelkerke R Square = 4,1% (Method = Enter); 96,3% cazuri clasificate corect			Hosmer and Lemeshow test = 0,235 (–2Log likelihood = 139 808); <i>Modelul se adecvează semnificativ datelor;</i> Nagelkerke R Square = 3,8% (Method = Enter); 97,8% cazuri clasificate corect			Hosmer and Lemeshow test = 0,914 (–2Log likelihood = 191 631); <i>Modelul se adecvează semnificativ datelor;</i> Nagelkerke R Square = 5,9% (Method = Enter); 96,7% cazuri clasificate corect			Hosmer and Lemeshow test = 0,258 (–2Log likelihood = 121 342); <i>Modelul se adecvează semnificativ datelor;</i> Nagelkerke R Square = 6,6% (Method = Enter); 98,1% cazuri clasificate corect		

ÎN LOC DE CONCLUZII

În studiul dedicat vizualizării neintenționate *online* a imaginilor explicit sexuale de către copii și adolescenți, Finkelhor, Mitchell și Wolak (2000) atrăgeau atenția că 25% dintre copiii și adolescenții în vârstă de 10–17 ani intervievați în SUA au declarat că au fost expuși la astfel de materiale explicit sexuale pe internet și, dintre aceștia, 19% au primit ulterior invitații sexuale în timp ce navigau pe internet, rezultatele fiind ulterior confirmate și de alte cercetări (Wolak, Finkelhor, Mitchell, Ybarra, 2010; Mitchell, Finkelhor, Jones, Wolak, 2012; Ybarra, Mitchell, Espelage, 2012). Relația dintre comportamentul de risc *online* și riscurile la care se expun copiii și adolescenții este astfel evidentă, de aici interesul nostru de a analiza rezultatele anchetei *EU Kids Online II* în cazul specific al României.

Potrivit cercetării menționate anterior, a cercetătorilor Finkelhor, Mitchell și Wolak (2000), un copil sau adolescent din patru a văzut în mod neintenționat pe internet material sexual explicit în anul premergător realizării anchetei. Un studiu similar, realizat de „The Henry J. Kaiser Family Foundation” (Rideout, Foehr, Roberts, 2010), subliniază că aproape o treime din totalul copiilor și adolescenților de 10–17 ani au văzut un *site* pornografic, fie în mod accidental, fie intenționat. Și în cazul României, procentul copiilor și adolescenților care declară că au văzut imagini cu un conținut sexual explicit a fost relativ ridicat – 25%.

În literatura de specialitate care analizează relația dintre imaginile sexuale văzute pe internet și comportamentul copiilor și adolescenților, genul și vârsta sunt considerați principalii determinanți socio-demografici. Studiile arată astfel că există o mai mare probabilitate ca copiii și adolescenții de vârstă mai mare să declare că s-au expus neintenționat la material sexual explicit pe Internet (Mitchell, Finkelhor, Wolak, 2003), lucru confirmat și de rezultatele anchetei *EU Kids Online II* în cazul copiilor și adolescenților din România.

Rezultatele anchetei *EU Kids Online II* în România sunt, de asemenea, în conformitate cu datele obținute de Ybarra și Mitchell (2005), potrivit cărora există o mai mare probabilitate ca băieții să declare că au fost expuși neintenționat la conținutul sexual explicit de pe internet.

Confirmarea celor trei ipoteze de cercetare (*usage hypothesis*, *risk migration hypothesis*, *vulnerability hypothesis*) atât în cazul imaginilor sexuale văzute pe internet (pornografie), cât și în cel al primirii și transmiterii de mesaje sexuale *online* (*sexting*), ne permite să identificăm principalii factori care predispun copii și adolescenții români la comportamente riscante în aceste domenii. Alături de vârstă, un predictor socio-demografic semnificativ este, în cazul nostru specific, genul, existând o destul de mare probabilitate ca fetele din România de 13–16 ani să fie implicate în primirea și transmiterea de mesaje sexuale *online*. Dintre factorii psihologici și comportamentali care predispun copiii și adolescenții români la comportamente de risc asociate atât pornografiei cât și *sexting*-ului, cei mai importanți sunt utilizarea internetului în cadru privat, timpul mai mare petrecut în

mediul *online*, dificultățile emoționale, dificultățile psihologice, realizarea unui număr mai mare de activități *offline* riscante și dobândirea unui număr crescut de abilități asociate utilizării internetului.

În concluzie, politicile publice care pot fi dezvoltate pe baza acestor rezultate trebuie să țină cont nu numai de „expansiunea” sexualizării mediului *online*, cât, mai ales, de răspunsurile și reacțiile pe care le au copiii și adolescenții la această realitate în schimbare.

BIBLIOGRAFIE

1. COLEMAN, J., & HAGELL A. (Eds.) (2007). *Adolescence, risk and resilience: Against the odds*. Chichester: Wiley.
2. FINKELHOR, D.; MITCHELL, K.J., & WOLAK, J. (2000). *Online Victimization: A Report on the Nation's Youth*. Disponibil la: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED442039.pdf>.
3. FLEMING, M.J.; GREENTREE, S., COCOTTI-MULLER, D.; ELIAS, K.A., & MORRISON, S. (2006). Safety in Cyberspace Adolescents' Safety and Exposure *Online. Youth & Society*, 38(2), p. 135–154. DOI (Digital Object Identifier): 10.1177/0044118X06287858.
4. FLOOD, M. (2007). Exposure to pornography among youth in Australia. *Journal of Sociology* 43: p. 45–60. DOI: 10.1177/1440783307073934.
5. FLOOD, M. (2009). The harms of pornography exposure among children and young people. *Child Abuse Review*, 18(6), p. 384–400. DOI: 10.1002/car.
6. HASEBRINK, U.; LIVINGSTONE, S., & HADDON, L. (2008). Comparing children's *online* opportunities and risks across Europe: Cross-national comparisons for *EU Kids Online. status: published.*, Disponibil la: <https://lirias.kuleuven.be/bitstream/123456789/200382/1/ReportD3-2CrossnationalComparisonFINAL4.pdf>.
7. KIERKEGAARD, S. (2008). Cybering, *online* grooming and ageplay. *Computer Law & Security Review*, 24(1), p. 41–55. DOI: 10.1016/j.clsr.2007.11.004.
8. LENHART, A. (2009) *Teens and Sexting: How and why minor teens are sending sexually suggestive nude or nearly nude images via text messaging*. Pew Research Centre Report. Disponibil la: <http://pewresearch.org/assets/pdf/teens-and-sexting.pdf>.
9. LIVINGSTONE, S. (2008). Taking risky opportunities in youthful content creation: teenagers' use of social networking sites for intimacy, privacy and self-expression. *New media & society*, 10(3), p. 393–411. DOI: 10.1177/1461444808089415
10. LIVINGSTONE, S., & BOBER, M. (2006). *Regulating the internet at home: contrasting the perspectives of children and parents*. Disponibil *online* la: [http://eprints.lse.ac.uk/9013/1/Regulating the internet at home \(LSERO\).pdf](http://eprints.lse.ac.uk/9013/1/Regulating%20the%20internet%20at%20home%20(LSERO).pdf).
11. LIVINGSTONE, S.; BOBER, M., & HELSPER, E.J. (2005). Active participation or just more information? Young people's take-up of opportunities to act and interact on the Internet. *Information, Community & Society*, 8(3), p. 287–314. DOI: 10.1080/13691180500259103.
12. LIVINGSTONE, S., & HELSPER, E. (2007). Taking risks when communicating on the Internet: The role of offline social-psychological factors in young people's vulnerability to *online* risks. *Information, Communication & Society*, 10(5), p. 619–644.
13. LIVINGSTONE, S., HADDON, L., GÖRZIG, A., ÓLAFSSON, K. (2011). *Risks and safety on the internet: The perspective of European children. Full findings*. LSE, London: *EU Kids Online*. Disponibil *online* la: [http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20\(2009-11\)/EUKidsOnlineIIReports/D4FullFindings.pdf](http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20(2009-11)/EUKidsOnlineIIReports/D4FullFindings.pdf).
14. McQUADE III, S.C., & SAMPAT, N. (2008). Survey of internet and at-risk behaviors. *Rochester Institute of Technology, Center for Multidisciplinary Studies. Retrieved July, 31, 2008*. Disponibil la: [http://csla2008.pbworks.com/f/RIT%20CyberSurveyFinalReport\[2\].pdf](http://csla2008.pbworks.com/f/RIT%20CyberSurveyFinalReport[2].pdf).

15. MITCHELL, K.J.; FINKELHOR, D., & WOLAK, J. (2003). The Exposure Of Youth To Unwanted Sexual Material On The Internet A National Survey of Risk, Impact, and Prevention. *Youth & Society*, 34(3), p. 330–358. DOI: 10.1177/0044118X02250123.
16. MITCHELL, K.J., FINKELHOR, D.; JONES, L.M., & WOLAK, J. (2012). Prevalence and characteristics of youth sexting: a national study. *Pediatrics*, 129(1), p. 13–20. doi: 10.1542/peds, 2011–1730.
17. MITCHELL, K.J.; WOLAK, J., & FINKELHOR, D. (2007). Trends in youth reports of sexual solicitations, harassment and unwanted exposure to pornography on the Internet. *Journal of Adolescent Health*, 40(2), p. 116–126. DOI: 10.1016/j.jadohealth.2006.05.021.
18. OWENS, E.W.; BEHUN, R.J.; MANNING, J.C., & REID, R.C. (2012). The impact of internet pornography on adolescents: A review of the research. *Sexual Addiction & Compulsivity*, 19(1–2), p. 99–122. DOI: 10.1080/10720162.2012.660431.
19. RIDEOUT, V.J.; FOEHR, U.G., & ROBERTS, D.F. (2010). Generation M. [superscript 2]: Media in the Lives of 8-to 18-Year-Olds. *Henry J. Kaiser Family Foundation*. Disponibil la: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED527859.pdf>
20. RINGROSE, J.; GILL, R.; LIVINGSTONE, S., & HARVEY, L. (2012). *A qualitative study of children, young people and 'sexting': a report prepared for the NSPCC*. Disponibil la: [http://eprints.lse.ac.uk/44216/1/_Libfile_repository_Content_Livingstone,%20S_A%20qualitative%20study%20of%20children,%20young%20people%20and%20sexting%20\(LSE%20RO\).pdf](http://eprints.lse.ac.uk/44216/1/_Libfile_repository_Content_Livingstone,%20S_A%20qualitative%20study%20of%20children,%20young%20people%20and%20sexting%20(LSE%20RO).pdf)
21. SINKOVIĆ, M., ŠTULHOFER, A., & BOŽIĆ, J. (2012). Revisiting the association between pornography use and risky sexual behaviors: The role of early exposure to pornography and sexual sensation seeking. *Journal of sex research*, Volume 50, Issue 7, p. 1–10. DOI: 10.1080/00224499.2012.68140
22. ŠMAHEL, D.; SEVČIKOVÁ, A.; MACHÁČKOVÁ, H.; ŠEREK H., (2011), *Exposure to Online Sexually Explicit Materials among Youth: Comparison across Europe*. Disponibil la <http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/Presentations/SmahelAoIR2011.pdf>.
23. SULER, J. (2004). The *online* disinhibition effect. *Cyberpsychology & behavior*, 7(3), p. 321–326. doi: 10.1089/1094931041291295.
24. SUTTER, G. (2000). 'Nothing new under the sun': old fears and new media. *International Journal of Law and Information Technology*, 8, 338–378. doi: 10.1093/ijlit/8.3.338
25. SVEDIN, C.G., AKERMAN, I., PRIEBE, G. (2006). Frequent users of pornography. A population based epidemiological study of Swedish male adolescents. *Journal of Adolescence*, Volume 34, Issue 4, August 2011: p. 779–788, DOI: 10.1016/j.adolescence.2010.04.010.
26. SVEDIN, C.G.; ÅKERMAN, I., & PRIEBE, G. (2011). Frequent users of pornography. A population based epidemiological study of Swedish male adolescents. *Journal of adolescence*, 34(4), p. 779–788.
27. VALCKE, M.; SCHELLENS, T.; VAN KEER, H. & GERARTS, M. (2008). Primary school children's safe and unsafe use of the Internet at home and at school: An exploratory study. *Computers in Human Behavior*. 23(6), p. 2 838–2 850. DOI: 10.1016/j.chb.2006.05.008
28. VALKENBURG, P.M., & SOETERS, K.E. (2001). Children's Positive and Negative Experiences With the Internet An Exploratory Survey. *Communication Research*, 28(5), p. 652–675. DOI: 10.1177/009365001028005004.
29. YBARRA, M.L., & MITCHELL, K.J. (2005). Exposure to Internet pornography among children and adolescents: A national survey. *CyberPsychology & Behavior*, 8(5), p. 473–486. DOI: 10.1089/cpb.2005.8.473.
30. YBARRA, M.L.; MITCHELL, K.J., WOLAK, J., & FINKELHOR, D. (2006). Examining characteristics and associated distress related to Internet harassment: findings from the Second Youth Internet Safety Survey. *Pediatrics*, 118(4), e1169-e1177. doi: 10.1542/peds. 2006–0815.
31. YBARRA, M.; MITCHELL, K., & ESPELAGE, D. (2012). Comparisons of bully and unwanted sexual experiences *online* and offline among a national sample of youth. *Complementary pediatrics*, p. 203–216. DOI: 10.5772/33.

